

Föreläsningar vid Stockholms högskola, HT 1894 : L 40:90 B /

Rydberg, Viktor,

HS L 40:90 B

National Library
of Sweden

[2.11.94]

fl. 7-10

N° 12.

Freitag den 2 November 1894.

1891

Fidias' olympiske Zeus har fört oss till Olympia från hans ^{del} egentliga hemmet för ~~hans~~ ^{Fidias'} verksamhet: Athens Akropolis. Innan vi för denna gång lämna Olympia, bör jag omnämna det fjund, som vi lyckligt in-
 vigde de tycka gräfningsarna därstädes. Vi se det här ~~del~~ som man
 fann statgen, ~~utan~~ ^{och med blott de helför} hufvud ~~och~~ ^{och} på tre olika sätt rekon-
 strueradt. Den ^{största} föreställer Nike, segergudinnan, och dess mästare var
 en samtida till Fidias med namnet Pæonius från staden Mende i
 Mindre Asien. Huggen i marmor stod den på en hög bredlig pelare,
 framför Zeustemplet. ^{i Olympia} Man ser här ett af exemplen på huru hellenerna
 gjorde i plastiken kroppen till hufvudstücken och kläderna ^{likasom} till ett
 manikaliskt ackompanjemang till lemnarne. Segergudinnan, bar hon af
 sina utslagna vingar, tyckte nedväfra på himmelen, saxolikt med en
 segerkrans i handen, ^{likasom} ~~viden~~ ^{och upphäfr} ~~man~~ ^{hvar} ~~man~~ ^{segen} ser henne på en & i München
 bevarad terrakottarelief (se bildad här nedan). Det starka lufttrycket
 drifver kläderna till baka eller ~~trycker~~ ^{drifver} den till till lemnarne och lemnar den
 vandra beaktat något. Nedväfrandet är rikt och med öfverträffligt ^{beakt}
 uttryckt i dräkten, i fitterna, i hufvudets böjning. I Merion ökad därige-
 nom att en örn med utbredda vingar var anbräkt under segergudinnans
^{is att han beträffade fitterna vidspjett} ~~fötter~~. Innan detta fjund gjordes, kände man Pæonius endast till namnet.
 Man förstär nu det Corin, s. equati km i den ^{hellaniska förtiden} gamla litteraturen. ^{här}
 N: 65. Nu tillbaka till Athens Akropolis, s. ^{här} ~~man skulle kunna kalla Fidias~~
^{någon} ~~atelier~~ ^{ateller} kartan öfver Akropolis, ^{äster} ~~mina~~ ^{äster} akörne Parthenontemplet,
 den stjärta och högt belägna byggnaden, och midt emot den, på andra
 sidan om Kolossalstoden af Athena Promakos, ett annat tempel, Erekteion.
 Nedanför den båda, på sluttningen af berget och framför hufvudstegvägen
 till Akropolis ses dess riktbara prachtporth Propyleerna, en tempel-
 liknande pelarport med 4 örnar vidor framspringande flyglar, och invid
 propyleerna ett litet tempel, helgadt åt den oberingade segergudinnan.
 Bredvid denna vy ses en, s. i större skala framställer propyleerna.
 N: 68. Erekteions tempel, s. jag nog nände, ses här enant för
 sig. Det är det bäst bevarade och vackraste prof man har på
 den attisk-joniska stilen. Från dess ena sida framstjuter, en mindre
 förhall, liknande en på hög grundval uppförd veranda. Förhallens
 bjälklag och tak uppbär ej af vanliga pelare, utan af sex
 karyatider, unga kvinnogestalter.

2/11.94.

i den mellesta af dessa figurer

N: 69 Ett prof på deras karyatider so vi har. Det är från ädla
 athenska ungfröer, försom varit förebilderna för dessa behagfulla
 gestalter. Fyra, ställda i rad i fronten, och de tre återstående ställda
 bakom ^{figurerna} ~~hörn karyatiderna~~, synas dessa karyatider icke stå
 stilla, utan långsamt, likom i en högtidlig procession, skrida
 framåt, förnuade lag och rörelse i en skön rytmit, medan
 de uppbära det lätta verandataket, såsom om de uppbare en
 baldakin. För att deras börd ej skall synas tung, är bjälklaget
 utan fri. Vi ha här det ärliga exemplet i Erechtein på att
 människogestalter används i stället för en förtäckt arkitektur-
 del, kolonnen. ^{Ellen vid Paris, samt i} ~~En liknande användning~~ härmed finner man
 människogestalter använd på samma sätt i ^{i Zeustemplet i} ~~en hellenisk koloni~~
 på Sicilien, nämligen i Zeustemplet hellenisk koloni på Sicilien,
 blott med den skillnad, att där är det män, s. k. atlantar,
 som fungera som kolonner. En sådan atlant ser man här bredvid Ka-
 ryatiden.

N: 70 Och med samma karyatid från Erechtein kan man här
 jämföra en i vatikaniska museer befunnen karyatid, som utan
 tvifvel är af hellenisk hand och möjligen varit en af de karyatider,
 som förefunnits i Romers Tanteon. Skedd nu atlanterna i Agri-
 gents Zeustemplet, vidkommer, ser man givet, att det är en be-
 ständ karakterskillnad mellan dem & karyatiderna. Dessa
 senare äro icke i ringaste mån tyngda af sin börd. De bära,
 den ^{lätta} som de italienska flickorna, Roma från brunnar, bära,
 sin vattenkruka på hufvudet. ^{Blott} ~~Ett enda ben~~ ^{det} ~~ena af benen~~ ^{stannar}
 tjänstgör som bärande; den andra fotens ben är lätt böjdt
 och lyftad som till ett steg framåt. Andlidragen visa icke den
 ringaste ansträngning, men ådagtelägga likväl med sitt hög-
 tidliga allvar, att bärandet icke är en lek, utan en åt
 gudarne förväntad tjänst. Atlanterna däremot äro slappare, äro de
 af gudarne kufvade naturkrafterna. ^{lätta kufvade och} Man ser på deras svöl-
 lade muskler, att ^{och deras i jämförelse med} ~~deras bördar~~ ^{slapphet} ~~slapphet~~ ^{slapphet}
 armbågar, att deras börd tyngs, men man ser också, att
 deras muskelkraft är fullt tillräcklig att utan öfveranstängning
 att bärda kolonner tjockt. - Erechtein ~~och sina~~ karyatider äro icke
 verk af Fidias, men likväl af hans skola.

2/11.94

Härmed har jag nu att afsluta min redogörelse för skapelserna af Fidias, världens ypperste skulptör. Som redan är han lika villigt erkänd af konsthistorien & konstnärerna i våra dagar som han var det af sin egen tid. Han var den förste & på samma gång den störste idealiskapare historien känner. Hans bud han ville var att framställa det gudomliga, och då detta omöjligt kan framställas i ädellare former än de mänskliga, var ~~det~~ problemet, s. han hade att lösa det, att gifva ^{människor} dessa former öfvermänniskt majestät & skönhet. Härmed förenade han den mest sprida och liffulla natursanning och den sorgfälligaste teknik.

Franska regeringen har sedan några tid verkställt grifvingar s. ^{i formideln} ^{skeden} ännu fortfara, på platser för det gamla, med ofantliga skulptur. skatter smyckade Apollotemplet i Sefin. Man hade hoppats att där ^{fördomskall} gör vika ^{skulptur} fjend. Bland konstskatterna var äfven ^{ett} verk af Fidias: en grupp af 12 bronsstatyer, föreställande alltiades, omgifna af gudar & heroer. Men hoppet har icke gått i uppfyllelse. Ett angifven, att templet blifvit systematiskt utplundradt på sina skatter. Ingenting, s. kunde veta ^{konstnärerna} rofstyrtaden, har blifvit sknad.

N: 464 Jag har förut talat om de utmärkte skulptörerna Kalamis och Myron, och jag vill här på nytt Myrons förträffl. arbete satyren Marsyas, s. förväntad uppträder den af Pallas Athena uppfunna, och bortkastade flöjten - bortkastad, sedan hon i en källa märkt, att flöjt-blådnngen vanskilde anletsdragen. Äfven om Myrons ypperlige dirkaskutare påminner jag här. Aldrig förut hade en ögonblicklig rördelse blifvit så uppfattad och i plastisk återgifven s. i dessa bilder. Om nu Fidias varit ~~en~~ lärjunge af Kalamis & Myron & växt upp under deras inflytande, så hade han likväl uträttat något utomordentligt genom att fortföra Konsten på den ståndpunkt de innehade till dess största höjd. Men Fidias var dens ~~senaste~~ ^{senaste}, hade att utgå på samma ståndpunkt, hade samma modeller & exempel som de fram för sig. Och likväl - och oaktadt deras egen förtäflighet - öfverträffade han dem därhän, att de icke ens kunna betraktas s. hans medtäflare. Fråga Frankrikes och Tycklands störste bildhuggare i våra dagar, om de många århundraden, s. förflutit sedan Fidias' dagar, framförd någon hans öfverman. De skola gifva samma svar: han står ensam på höjden af sin Konst.

2/11. 94.

N: 497. Då jag nu lemnar Athens Akropolis, må det ske
 med en påminnelse därom, att ~~vi~~ ^{vi} icke ~~få~~ ^{ha att tacka} tillskrifa
 Fidias ensam eller hans lärjungar och närmaste efterföljare
^{för} den rikedom på oförlitligt ~~konst~~ arkitektur och plastisk
 skönhet, hvormed denne kalle i den minnesrikaste och i
 kulturafseende främsta af alla världens städer var smyckad.
 Vi få icke glömma, att den man, som ^{förskaffade} gaf Fidias de materiella
 medel, de oerhörda summor, som Parthenontemplet uppförande
 och smyckande kostade, var Athens store & lika ädle som store,
 stateman Perikles, hvars i Rom befintliga byst jag här
 ånyo visar. Den är sannolikt kopia efter en byst, gjord af
 en med Fidias samtidig och konstruär, Kresilas, verksam
 i Athen vid samma tid som han. Man får icke glömma, att
 det var Perikles, som ställde Fidias i spetsen för det stora
 företaget och med sitt ~~stora~~ beundrande bifall eldade hans
 fantasi och upprätthöll hans kraft och skaparkraft. Cicero, den
 romerske statsmannen, skref, att då han beträdde Athens
 område, kände han sig stå på helig mark. Romarne, som
 vordo Grecklands beherrskare, erkände Stadens helighet
 och behandlade den som af om den aldrig varit öfvervunnen af
 Romes vapen. Deras imperatorer dröjde utanför dess murar,
 till den Stadens myndigheter inbjudit dem att komma dit in.
 Själfe Alexander i spetsen för sina präktade vestgoter be-
 handlade ~~den~~ ^{Athen} som en helig stad, som ej finge vidröras af
 plundrande händer. Bland de flere namn, som förvärpat
 åt Athen denna helgd, lyser för alla tider namnen,
 Miltiades och Kimon, Sokrates och Plato, Perikles och
 Fidias.

På border, i Gazette des Beaux Arts, finna vi en skön och
 Athenabild, som efter all sannolikhet närmast motivare
 Fidias' för sin skönhet berömda lemniska fallar Athenas, en
 hvilken jag yttrade några ord i föreg. föreläsning.

10

2/11. 94.

